

AZ UNITÁRIUS VALLÁSKÖZÖNSÉG ZSINATI FŐTANÁCSÁNAK
TOROCZKÓN 1891. AUG. 23., 24., 25-IK NAPJAIN TARTOTT
GYŰLÉSE

MLGS. DÁNIEL GÁBOR FŐGONDNOK MEGNYITÓ BESZÉDE.

Méltóságos és Főtisztelendő Zsinati Főtanács! Örömmel üdvözlöm a zsinati főtanács tisztelt tagjait. Jelentőségét emeli ezen gyülekezetnek ezen regényes fekvésű Toroczko, az unitárius hitnek rendíthetetlen vára, emeli a lakosság eredeti jellege, vallásos buzgalma, társadalmi miveltége, mely iskolájában már akkor hathatósan nyilvánult, midőn hazánk nagy részében, legalább magánál a népnél, a tanulás vágy még alig ébredett fel. Koszorús költőnk méltóan választotta „Egy az Isten“ című regénye tárgyául ezen községet. Elismeréssel lehetünk a Torda-Aranyos és Kolozs-Doboka egyházi köreink iránt, hogy ezen zsinati gyülekezetünk helyétül ép ezen regényes fekvésű és vallásos buzgóságu bányavárost jelelte ki és ezt annál helyesebben tette, mert az 1802-ik év óta zsinat nem tartatott ezen ekklezsiánkban. Köszönet érte Toroczkoí ekklezsiánkna is, mert a zsinati gyülekezet alkalmatlanságát az érzi első sorban. Minden ily összejövetelnél a vallásos buzgóság felújul lelkünkben. Ez éltető lelke egyházunknak.

Gyakran nyilvánul az áldozatkészségben is, mert valamint az ember lélekből és testből áll, úgy a mi egyházunk életét a szellemi és anyagi erő fejleszti és e két tényezőnek összhangzó működése tartja azt fenn. E tekintetben megnyugvással nézhetünk jövőnk eleibe, mert ha rohamos fejlődés egyházi életünkben nem mutatkozik is, de annál természetesebb és megnyugtatóbb azon fokozatos haladás és vagyoni gyarapodás, mi egyházi életünkben nyilvánul. Jeléül ennek hivatkozom a tárgysorozatban jelzett adományokra. Ezek között pedig a két legnagyobbra, melyeket Derzsi János és Kovács Dénes tettek.

Ha a mindenható az illetőket utódokkal nem áldotta meg, maradandóbban neveiket nem örökíthették volna meg, mint azon nemes tények által, melylyel a szorgalmuk és fáradságuk útján gyűjtött vagyonukat azon egyháznak hagyták, melynek kebelében születtek és éltek. Így örökítették meg mindnyájan neveiket és emeltek magoknak oly maradandó emléket, melyet a mi és utódaink hálája örök időkre fenntart, mert azt hiszem mindnyájunk erős

meggyőződése egyházunknak örök élete. Ezt Isten segedelme után biztosítja a mi buzgóságunk. Nem törekszünk mi a hódításra. Gyapodik amúgy is kis sergünk, melyet erőssé tesz az egyetértés, a világi és egyházi tagok összhangzó működése, nem annyira a lélekszámban, mi hazánkban most is alig mulja felül a 60,000-et, látom én az erőt, mint a szellemi fejlődésben és áldozatkészségben.

Iskoláinkat, mint az unitárius szellem és mivelődés eszközeit folytonosan kell fejleszteniünk. Ha népiskoláinkat tekintjük, azok részben ugyan községiak, de a haladást egyiktől sem tagadhatjuk meg. Azonban, kivált a községiakban a vallás tanításra kiváló gond fordítandó, nehogy a községi jelleg azt háttérbe szorítsa, különben is már a zsenge korba bé kell oltani a gyermekbe a vallásos buzgóságot és erkölcsiséget, mely lét alapja nem csak az egyháznak, de a társadalomnak is.

Kolozsvári főtanodánk magasabb színvonalra emelését az állammal közelebb létrejött szerződés elősegíti. Ez anyagi helyzetünk miatt elkerülhetetlen volt. A tanerők nevedése, tanáraink fizetésének 1000 frtra emelése, a helyiség kibővítése, mely nem kis áldozatba kerül, nagy lépés a haladásra. Oda kell törekedniünk, hogy tanáraink fizetése kedvezőbb körülmények között az állami tanárokéval egyenlővé tétessék. Ez biztosítaná a legjobb erőknök számunkra leendő megnyerését és megtartását. Bár segíthetnénk mielőbb a sz.-kereszturi és tordai tanárok sorsán is, kiknek javadalmazása nem áll arányban a kolozsváriakéval, annál kevésbé a mai kor igényeivel. Javadalmazásuk csaknem irtoki fizetésnek felel meg, holott e kettőnek minősítése és társadalmi állása között nagy a különbség. A sz.-kereszturi tanodánkban is meg van a kulturális és nemzetiségi hivatása. Tévednek tehát némelyek, kik ellenkező nézetet vallanak és ez csak a helyzet nem ismeréséből eredhet. Ezeknek felfogásuk szerint csaknem felesleges Sz.-Kereszturon egy tanoda, minekutánna Sz.-Udvarhelyt három főtanoda van. Ezen állítást, ki a viszonyokat alaposabban ismeri, könnyen megczáfolhatja, ugyanis Sz.-Udvarhelyt a két felekezeti főtanoda zsúfolva van, a főreal iskola létszáma a 120-at meghaladja és ha megtekintjük a sz.-kereszturi tanodánkat, láthatjuk saját szemünkkel a túltömöttséget és nem csak unitárius, de más felekezetű tanulókat, úgy azok között több szász és románt. A statisztikai adatokat frázissal megczáfolni nem lehet. Jeles emberek vetették meg készütségöknek alapját ezen tanodánkban. Annak látogatása meg a mellett bizonyít, hogy hivatásának megfelel és ha némi hiányok mutatkoznak is, az a tanerő számának csekélységében keresendő, melyen a VI. tanári szék állandósításával segítve lesz. De fel kell állítanunk a VI-ik osztályt, melyre már az alap csaknem meg van.

A múlt évben Sz.-Kereszturon tartott értekezleten, melynek vezetésével csekély személyem tiszteltetett meg, ez iránt oly lelkesedés tünt fel, mely minden tanügybarát keblét örömmel töltötte el, mely nem csak hitrokonainknál, de a helybéli más felekezetűeknél is nyilvánult. Nemde ezen hangulat igazolja előbbi nyilatkozataim

valódiságát. De hát miben találjuk okát annak, hogy mind a sz.-kereszturi, mind a sz.-udvarhelyi tanodák oly látogatottak? Oka ennek azon tanulási vágy, mely Udvarhelymege lakóit, általában a székelységet áthatja és azon csekély kiadás, melylyel a szülők fiaikat ezen tanodákban taníttathatják.

Azonban meg kell jegyeznem, hogy a sz.-kereszturi tanulók ellátási költsége a sz.-udvarhelyinél sokkal csekélyebb és épp ez ösztönzi Sz.-Keresztur vidékének lakóit — ezen vidék alatt pedig Háromszék vármegyét is beleérttem — a VI. osztály felállításának sürgetésére.

Különben ez nem új eszme, ez már ezelőtt több évvel merült fel, midőn ezen tanodánk épületét, mondhatni magán adakozásból kibővítettük, sőt némelyek csak ennek reményében segítettek elő törekvésünket. De ez szükséges, tekintettel a minősítési törvényre is, mert, mint például a községi és körjegyzői minősítés hat gymnasialis osztály végzéséhez van kötve. Tapasztalásból tudom, hogy akárhány öt osztály végzett jóra való egyén ohajtana jegyzői állást, de a törvényes minősítés hiánya miatt ettől el van zárva.

Némelyek paedagogiai és társadalmi művelődési szempontból nem párolják a VI. osztály felállításának eszméjét, de ezt sem tartom helyes nézetnek, mert a szülők nagy része alig levén képesek a kolozsvári tanítás költségeit fedezni, fiaikat az V. osztály végeztével haza viszik. Készségbe nem vonom, miszerint Kolozsvárt a tanulóknak több alkalmuk van a társadalmi műveltség elsajátítására, de ki ez iránt fogékony, később kezdve is elsajátíthatja. Ellenben, kit anyagi helyzet nem gátol, ha sz.-kereszturi tanodánk VI. osztályú lenne, már az ötödiknek végeztével is felkeresné kolozsvári főtanodánkat.

Mind ezeket helyén láttam felemlíteni, mert a sz.-kereszturi tanodánk kibővítése úgy egyházi, valamint kulturális szempontból igen lényeges kérdés, nem csak én, de minden székely unitárius egyén oly nagy súlyt fektet erre, miszerint azzal mennél gyakrabban kell foglalkoznunk. Ha szintén ez úgy jelenleg tanácskozás tárgyát nem is fogja képezni, mert a tárgysorozat szerint még csak a hatodik tanári állás és nem a VI. osztály ügye kerül szőnyegre, meg kellett ezen alkalmat ragadnom nézetem sőt meggyőződéselem közlésére és egyuttal kifejezést adni azon hangulatnak és ohajtásnak, melynek már gyakran voltam tanuja. Lélekemelő ünnepélylyel szenteltük fel a mult évben budapesti templomunkat.

Főbb vágyam egyike teljesült, midőn megvalósulva láttam a mi diszes budapesti palotánkat. Korszak alkotó esemény ez egyházi életünkben, mert, ebben látjuk biztosítva az ország szívében papi állásunk és eklézsiánk jövőjét. Udvarhely vármegyében van a zöme a legerősebb gyökere a magyar unitáriusoknak és annak székvárosában még sincs templomunk. Már 1873-ban terveztük egy épületes telek megvásárlását, de az pénzhiány miatt elmaradott, azonban a közlebbi időben ottani hitrokonaink áldozatkészségéből egy szerény kis házat vásároltunk, melyben tartjuk az isteni tiszteletet. Azt hiszem

hitrokonaink általános nézete egy unitárius templomnak Sz.-Udvarhely leendő építése.

Ennek jelentőségétől áthatva a sz.-udvarhelyi eklézsiánk tagjaival és köri esperesünkkel tanácskozva elhatároztuk ezen eszmének megvalósítására a szükséges lépéseket megtenni, megnyerni ennek főpásztorunkat és hitrokonaink összeségét, meggyőzve arról, hogy ezen eszmének megvalósítását ne tekintsék csak a sz.-udvarhelyi csekély eklézsia, hanem az egyetemes egyház ügyének. Ennek kifolyása volt, azon folyamodvány, melyet az illető eklézsia egyházi képviselő tanácsunkhoz beadott és azon felhívás, melyet én, állásomból kifolyólag az egyházi körökhöz az esperesek útján intéztem. Az eszme, mint értesülve vagyok, élénk visszhangra talált, birom a főtisztelendő püspökünk ígéretét is, hogy annak megvalósításában hathatósan fog támogatni. Célunkat azonban csak úgy érhetjük el, ha mindnyájan tehetségünk szerint ennek létre jöhetését anyagilag elősegítjük. Melyet melegen ajánlok hitrokonaink becses figyelmébe azon reményben, hogy áldozatkészségükbe csalódnai nem fogunk.

Egyetemes egyházunk pénzkezelése rendben van, értékeink jelentékeny része fekvő birtokban van befektetve. Alamori birtokkal szerencsés vásárt tettünk, mint erről a mult évben a főtisztelendő püspök ural a helyszínen személyesen meggyőződttünk, megjárván az egész birtokot. Általában megnyugtatónak találom, hogy vagyónk jelentékeny része fekvőségben van elhelyezve, melyek az ujabban hagyományozott birtokokkal növekedtek. Mindezekről részletes előterjesztések fognak tétetni, ezért feleslegesnek tartom ezen különben igen lényeges tárggyal bővebben foglalkozni.

Egyes eklezsiáink vagyoni állása is fokozatosan javul ugy a vagyon kezelés is, melyre nézve az ellenőrzést mennél hatályosabban óhajtandó gyakorolni. Több helyt kepmegváltási alapok létesültek. Bár e téren nagyobb lenne a haladás, mert ez biztosítaná belső embereink jövőjét, kik közül többeknél valódi áldozat a nélkülözéssel járó egyházi szolgálat, pedig örömmel constatáljuk, hogy a közelebbi években is jeles fiatal lelkészeink hirdetik az egy igaz Isten ígét. Ezek mind megannyi oszlopai egyházunknak, kik midőn a sorsukat átadják az egyháznak, ennek lenne hivatása azt biztosítani. De e tekintetben ezuttal csak az egyes eklezsiák áldozat készségére támaszkodnak.

Nagy súlyt fektetek az angol és amerikai unitárius hitrokonainkkal való egybeköttetésünkre, mely gyakran oly melegen nyilvánul, mikép annak hason módoni viszonzását, ha szintoly érzéstől vagyok áthatva, szavakban kifejezni képes nem vagyok. — Bámulom buzgóságukat, mely elenyészteti a távolságot, mely bennünket elválaszt, elenyészteti a fáradságot, midőn ünnepélyes egyházi gyűléseinken minket személyesen felkeresnek, büszkék lehetünk azon elismerésre, melyet ily alkalommal kifejeznek. Szolgáljon ez nekünk buzdításul és fokozza buzgóságunkat és egygyüttartásunkat.

Legyen a jóban akaratumk egy, mert ha hazánkban széttekinünk ömerönkre való utalásunkról meggyőződhetünk és ha szintén

hittersosaink egy része különböző foglalkozás miatt hazánkban elszórtan él, igyekezzenek ezek is tömörülni, de semmi esetre ne felejtszenek el azon kapocs ápolásáról, mely egyházunkhoz fűzi.

Fogadják mindnyájan őszinte szives üdvözlétemet és midőn azon óhajtásomat fejezem ki, hogy tanácskozásainkban egyedül egyházunk érdeke vezéreljen, ezen zsinati főtanács ülését megnyitottnak nyilvánítom“. E lelkesen fogadott beszéd után felolvastattak az E. K. T. jelentései.

I. Püspöki jelentés.

Méltóságos és Főtisztelendő Zsinati Főtanács!

Midőn jelen zsinati főtanácsunknak tizenötödik évi jelentésemet megteendő vagyok, mindenek előtt a legmélyebb hódolat érzésétől eltelve hozom tudomására azt a már többször megújult fejedelmi legmagasabb kegyet, mely szerint Urunk, Királyunk a f. évben szent báromsági ekléziáinknak isk. építési célra 100 % száz frtot kegyeskedett legmagasabb magánpénztárából adományozni. Ha fokozható lenne keblünkben Ő cs. és apost. kir. Felsője legmagasabb személye iránti alattvalói hódolatunk, bizonyára ez újabb fejedelmi tény is még fokozná azt. Isten, a királyok királya tartsa meg hosszasan a magyar szent koronának e dicső hordozóját, hogy láthassuk uralkodásának fényes jogara alatt hazánkknak és nemzetünknek még számos nagy és boldogságot árasztó fejleményeit. E legmagasabb kegyadományt esperesi úton illető ekléziánk pénztárába azonnal elküldöttem.

És ezzel áttérek rendes évi jelentésemre:

1. Belső emberek változása:

a) Lelkészeknek rendeltettek: Pál Ferencz recsenyédi lelkész H.-Oklándra. Kovács Imre lelkész-jelölt H.-Keményfalvára, Gál József lelk. jelölt Recsenyédre, Székely Zsigmond pipei lelk. Kálnokra, Györfi Ferencz énlaki lelk. Szt.-Mihályra, Kozma Dimén firt.-váralfjai lelk. Énlakára. Fekete Domokos datki lelk. Pipére, Göncz Mihály lelkész jelölt Firtos-Váralfjára.

b) Segéd-lelkészeknek: Máté Lajos lelk. jelölt Dicső-Szt.-Mártonba.

c) Isk. mestereknek, illetve tanítóknak: Katona Mihály al-siménfalvi isk. mester Korondra, Szász Ferencz korondi isk. mester A.-Siménfalvára, József Dénes bözödi isk. mester Dombóra, Kádár János okl. néptanító Abrúdbányára (új állomás), Kozma Bálint Miklós, okl. néptanító másodtanítónak Szabédra (új állomás), Török Ferencz nyomáti isk. mester Bözödre, Benkó János, gymn. tanuló Kis-Adorjában levítának, Gyarmati Dénes okl. néptanító Nyomátra, Fábrián Dénes okl. néptanító-jelölt Hódmező-Vásárhelyre (új iskola).

d) Ürességben vannak a bordosi, bözöd-ujfalvi, datki, szőkefalvi és kilyéni lelkészi, alsó-boldogasszonyfalvi mesteri és Bölönben egy tanítói állomások.

e) Nyugalomba léptek: Varga Zsigmond, h.-keményfalvi, Sándor Ferencz oklándi, Útő Dániel kálnoki lelkész és Kisgyörgy József domboi isk. mester affai.

f) Meghaltak: Török Sámuel szt.-mihályi esp. lelkész és Vitális Domokos bölöni tanító afiai.

2. Lelkészi szigorlatot tettek: Máté Lajos és Kovács Imre jó, Kis Aladár elégséges, Józán Miklós és Pázsint Mihály jeles eredménnyel. Alkalmazás nélkül jelenleg is csak 3 papjelölt, ürességben ellenben 5 papi állomás lévén, az E. K. Tanácssal egyetértőleg kénytelen voltam ezuttal is úgy intézkedni, hogy a mult isk. évben végzett négy papnövendék a f. év szeptember havában már szigorlatot tehesse nek s így az ürességben levő papi állomások a lehetőleg betöltethessenek.

Kapcsolatban a papjelöltekkel örömmel említem meg, hogy Gálfi Lőrincz Oxfordban levő papjelöltünk a második tanévet is Manchester-New-Collegeban a legjobb sikerrel végezte, sőt a közvizsgálatok alkalmával egy írásbeli dolgozatáért jutalomban is részesült, a mi az első eset Angliában tanuló magyar ifjainkra nézve. Gálfi Lőrincz még egy évet fog Oxfordban tölteni. Az előzmények után teljes reményünk lehet rá, hogy azt is a legjobb sikerrel fogja felhasználni.

Papnöveldekre nézve mult évi jelentésomban egy tervezet kidolgozását és előterjesztését helyeztem vala kilátásba. Tekintettel azonban arra, hogy zsinati főtanácsainkra csak a legkevésbé alkalmas ügyek hozandók és e zsinati főtanácsunknak amugy is elég elintézendő dolga lesz, jobbnak láttam e tervezet elkészítését egy következő egyházi főtanácsra halasztani.

3. Az anyakönyvi és népesedési kimutatások szerint egyházunkban 1890-ben:

A) Kereszteltetett:	a) fiú . . .	1102
	b) leány . .	1012
	együtt . . .	2114

kevesebb 148-al, mint 1889-ben. Ezekből házasságon kívül született 257, tehát 10%-nál több, a mi mindenestre megdöböntő s alkalmasint a szerencsétlen vadházasságok eredménye; a miért nem tehetem, hogy lelkész afiai figyelmét e körülményre e helyen is föl ne hívjam s ne kérjem minden erejükből oda hatni, hogy e szomorú betegség terjedését a lehetőleg megakadályozni igyekezzenek.

B) Konfirmáltatott:	a) fiú . . .	423
	b) leány . .	446
	együtt . . .	874

kevesebb 50-el, mint 1889-ben.

C) Összeeskettetett:	a) mentvényyel .	197
	b) kihirdetéssel .	277
	együtt . . .	474

kevesebb ez is 76-al, mint 1889-ben.

D) Meghalt:	a) férfinemből	778
	b) nőnemből	745
	együtt . . .	1523

bár ez lenne kevesebb, de sajnos ez több 168-al, mint 1889-ben.

E) Átállott hozzánk	399
„ tőlünk más vallásra	71
E szerint	<u>328-al</u>
jött több hozzánk, mint a mennyi tőlünk más vallásra ment.	
F) A lélekszám tesz 1890. év végén:	61,241
„ „ volt 1889. „ „	60,254
Évi gyarapodás	<u>1087</u>

a mi tekintettel arra, hogy a szülöttek és halottak közötti különbség az előbbiek javára 591 s az átállásokkal is a szaporodás 328, a mi együtt 919; meglehetősen pontos számításnak mondható, bár nem felelnek meg most se egészen egymásnak.

Az iskolákról való kimutatás a tanügyi jelentésben bennfoglalattatik, azért itt arra nem terjeszkedem.

4. Vizsgálatot ez évben egyik eklézsiánkban sem tartottam személyesen; a közvetlen hatóságom alatti eklézsiák számadásait azonban bevéve, azokból egy táblás kimutatást terjesztettem be az E. K. Tanácsnak, mely annak főbb adatait a maga évi jelentésében felvette. De végeztem egy oly püspöki ténykedést, a melyre 22 elődöm onnan feljülről, a szellem országából is szent örömmel tekinthetett alá. Értem budapesti templomunknak 1890. okt. 26-án történt felszentelési ünnepélyét. Ez ünnepélyben zsinati főtanácsunk tagjai közül is többen személyesen részt vevén s a napi lapok, valamint egyházunk közlönyei is az ünnepély lefolyását részletesen ismertetvén, nem tartom szükségesnek arra ismételtelen kiterjeszkedni. Legyen elég itt újabb kifejezést adnom az isteni Gondviselés iránti hálánknak, hogy megérni engedte, hogy immár hazánk fővárosában is saját otthonunkban imádkozhatunk és elzenghetjük: „Hiszek és vallok egy Istent.“ Legyen e templom századokról-századokra méltó ékessége szent vallásunknak! adja Isten, hogy azt a díszes épületet, a melynek kapcsában áll budapesti szép templomunk, még a szerződési idő letelte előtt szintén teljes tulajdonunkká tehesük.

5. Angol és amerikai testvéreink budapesti eklézsiánkat a múlt évben is jelentékeny segélyben részesítették. E mellett ottani templomszentelési ünnepélyünkre az eklézsia nevében általam meghívván, az amerikaiak egy üdvözlő iratot, angol testvéreink pedig egy képviselőt is küldöttek tisz. Jerson Henrik, a brit és külföldi unitárius társulat nagyérdemű titkára személyében. Nevezett titkár ur, kit Miss Tagart Lucy, az 1858-ban minket meglátogatott s hazatérő útjában Brüsszelben mindnyájunk fájdmárára elhalt Tagart Eduárd leánya és Miss Hill Florence angol hitrokönunkkal vett részt a templomszentelési ünnepélyben, Budapestről velünk Kolozsvárra is eljött s itt egy vasárnapi istenitiszteleben, ezt következőleg E. K. Tanácsi gyűlésünkben is részt vett, meglátogatta főiskolánkat, leányiskolánkat stb. Ily módon egy egész hétig lévén együtt, alkalmunk volt a titkár urnak vallásközönségünk ügyeit illető kérdéseire több oldalról felvilágosításokat adni, őt helyzetünkre nézve körülményesen tájékoztatni. A titkár ur e látogatásáról egy terjedelmes jelentést adott

be a brit és külföldi unitárius társulatnak, mely azt több száz példányban ki is nyomatta. E jelentés s annak angol testvéreink részéről történt fogadtatása újabb bizonyosága annak a mély rokonszenvnek, a melylyel angol testvéreink irántunk viseltetnek. Legyen áldott az a gondolat, mely ezt az összeköttetést létre hozta s legyünk azon, hogy azt minél szorosabbra fűzzük a jövőben is! Részemről erre mindent megteszek s úgy az angol, mint az amerikai unitárius társulat titkárával folytonos levelezésben állok részint elnökileg, részint E. K. T. útján.

6. A báró Baldácsy Antal alapítvány meghatalmazottainak f. évi máj. 31-én tartott közgyűlésében ez évben is személyesen részt vettem. E közgyűlésen Hajós János afiának, ki az alapítványt kezelő igazgatóságnak is kezdettől fogva egyik munkás és buzgó tagja volt, Budapestről lett eltávozásával, az ő helye az igazgatóságban Bedő Albert afiával töltetett be s a meghatalmazottak szabályszerű három éve is a jelen év végén lejárandó levén, a közgyűlés felhívni határozta az összes érdekelt egyházkerületeket, hogy meghatalmazottaikat válasszák meg és jelentsék be. Ez úgy tehát zsinati főtanácsunknak még külön tárgya is lesz.

Mint máskor, úgy most is jelentésemet a közelebbi főtanács óta elhalt egyházi tanácsos és belső ember affairól való kegyeletes megemlékezéssel zárom be. Török Sámuel szt.-mihályi lelkész és Vitális Domokos bölöni tanító afiait fennebb már följegyeztem. Előbbi bizonyára egyike volt egyházunk legtevékenyebb és legbuzgóbb szolgálóinak; utóbbi még alig tul az ifjuság korán, mint bölöni iskolánk vezértanítója szintén lelkiismeretes hűséggel töltötte volt be a maga helyét. Nyugalomban levő belső embereink közül volt szt.-benedeki lelkész, Molnár Miklós végezte be sok szenvedéssel összekötött életét. Egyházi tanácsosaink közül elhunytak: Benedek Áron a kolozsvári állami tanítónő-képezde tanára s a főiskolánknál is éveken át óradó tanár, Jakab Gergely, Szócs Márton, Derzsi János maroskői f. ü. g. Weres Dénes, tordai isk. igazgatósági tag; Lászlóczki Péter, dr. Demjén Farkas, Végh József, Székely Ádám, Abrudbányai Béla, a kolozsvári erdő-igazgatóság köztisztviselőben állott főnöke. E névsorban olyan nevekkel is találkozunk, a melyekkel évről-évre találkozni fogunk nemcsak mi, hanem utódaink is. Mert azok az adományok, melyeket dr. Demjén Farkas, Végh József s különösen az a nagy alapítvány, a melyet Derzsi János b. e. afiai tettek vallásközönségünk, illetve iskolánk részére, nevöket is áldott emléken fenn tartják nemzedékről-nemzedékre. Legyenek áldva mitőlünk is s nemes példájuk lelkesítsen minket is. Csendes nyugalom az elhunytaknak!

Egyebekre nem terjeszkedem ki, mert csak az E. K. Tanács évi jelentését előzném meg, a melynek tisztviselőivel és néhány buzgó tagjával a lefolyt évben is egész odaadással igyekeztünk úgy intézni vallásközönségünk összes ügyeit, hogy minden irányban gyarapodást és előmenetelt mutathassunk fel. És én szeretem hinni, hogy a Mlgs. és főt. zsinati főtanács ezt meg is fogja találni.

Kolozsvárt, 1891. augusztus 20.

atyafi szolgálja
FERENCZ JÓZSEF,
unitárius püspök.

II. Közigazgatási jelentés.

Örömmel jelentheti E. K. Tanácsunk, hogy azon évben, melyről jelenleg beszámol, semmi oly tény sem történt, semmi oly jelenség sem mutatkozott vallás közönségünk kebelében, mely aggodalmakat kelthetne; sőt jó reményekre, megnyugtatóra szolgáló haladást jelezhetünk.

Az esperesi vizsgálatokról felterjesztett jegyzőkönyvekből láthatólag a vallásos erkölcsi hit eklezsiánkban hiveink között nem lankadott, tettekben és ajándékozásokban ez évben is számosan szíven tanusították vallásunkhoz való ragaszkodásokat.

Társadalmunk egyik szégyen foltját, a vadházasságokat egyházzunkkal néhol a polgári hatóságok is megtámadván, e veszélyes szokás hanyatlóban van; van olyan eklezsiánk, melyben egy év folytában 10 vadházasság változott át törvényes házassággá.

Mindig sajnálattal látta E. K. Tanácsunk, mikor belső embereink illetményeinek behajtására a polgári hatóság vétetett igénybe igen gyakran; örömmel győződött meg a vizsgálatok rendén arról, hogy az ily esetek ma már a kivételek közé tartoznak; egyházi hatóságaink a mint illik magok a javadalmak behajtását nagyobbára eszközölni tudják.

Egy aggasztó jelenség mutatkozik, az elköltözés. Ez előtt két évvel beszerzett kimutatások szerint az elköltözés aggasztó mértékben gyarapszik. Nem csak vagyontalan, de kis vagyonu hiveink is, nem birva az élet költségeit, egyre költöznek ki; az az egy jó van, hogy kevesen költöznek idegen országokba, nagyobbára hazánkban maradnak, leginkább városainkban és oly helyeken, hol munkájok után könnyebben megélnék családjaikkal.

E miatt belső embereink javadalma igen természetesen folytonosan apad. Ennek érzetében belső embereink, valamint eklezsiáink iparkodnak kepeváltási alapot teremteni, eklezsiáink nagy részénél megkezdődött a kepeváltási alap teremtése. Jelenleg két eklezsia kepeváltásának ügye áll a Méltóságos és Főtisztelendő zsinati Főtanács tárgysorozatában. Kiváló gondot iparkodott fordítani E. K. Tanácsunk eklezsiáink vagyoni ügyeire. A felterjesztett kimutatások szerint a körök 57114 frt bevételökből 9879 frtot gazdálkodtak meg.

A körök pénzvagyona az 1890. év végével 211,141 frt volt. A püspöki vizsgálat alatt álló 6 anya eklezsia és ezek 7 filiája pénztökéje 106,649 frt. Az eklezsiák pénzvagyona: 317,790 frt. Kölcsön magtári gabonában 27,654 véka.

Szép összeg, jelentékeny gyarapodás.

Azon általános hangoztatásra, megjegyzésre, hogy ez mind szép, de kár, hogy csak papiroson van, azon felvilágosítással kíván E. K. Tanácsunk szolgálni, miszerint az esperesi vizsgálatokról felterjesztett jegyzőkönyvek szerint a kötelezvények mellett álló tőkepénzek az E. Főtanács által kibocsátott szabályrendelet szerint vannak biztosítva nagyobbára; a hol a biztosítás még nem történt meg, ott munkába vétetett.

Másfelől szerzett tapasztalatból, rosznak sőt veszélyesnek tartja E. K. Tanácsunk azt, hogy az egyes hivek az eklezsiáknak adóssai legyenek, tapasztalta azt, hogy az egyes hivek meggondolatlanul vesznek fel az eklezsiák vagyonából kölcsönöket, mert könnyen jutnak azokhoz, de azután bajosan fizetik meg a kamatokat s még bajosabban a tőkétet.

Tapasztalta ezt névszerint mészközi eklezsiánkban, mely szalma eladásából, nyomáti, szabédi, s.-szent-királyi eklezsiánkban, melyek tömeges erdő eladásból ezelőtt több évekkkel jelentékeny összegeket kaptak, melyeket a hivek azonnal kölcsön vettek. E. K. Tanácsunknak nagy küzdelmébe került míg ezek ügyét rendezte. Ily és hasonló bajok megelőzése okából több év óta a takarékpénztárok utján való kezelést igyekszik E. K. Tanácsunk minden alkalommal minden módon erőszakolni is. Ez irányban való fáradozásunk után némi eredmény mutatkozik is. Aranyos-Torda körü eklezsiáinknak például, 43,395 frt tőkepénzből 15,950 frt van pénzüintézetknél elhelyezve. Köri eklezsiánk 211,141 frt tőkepénzből 52,685 frt van pénzüintézeteknél elhelyezve.

Köri hatóságaink igen lanyhán vevén az eklezsiák pénzei kezelésére vonatkozó szabályzat azon pontját, hogy mindenik eklezsiának a gondnok mellett pénztárnoka legyen, E. K. Tanácsunk névszerint megjelölte azokat a vagyonosabb eklezsiákat, melyekbe mulhatlanul külön pénztárnokot kell választani; elég teendője maradván az eklezsia birtokának, épületeinek gondozása s más ügyeinek intézése, a szabályzat fenntartása céljából.

Jelentékenyebb építkezései voltak, vagy vannak folyamatban eklezsiáinknak a szőkefalvi, szóvái, kedei és derzi papiház, a szép-laki, b.-szent-miklósi, kénosi és homoród-ujfalvi templomok és tornyok kijavitása, az énlaki és tordátfalvi oskolák.

A korcsma regále kártalanítása fontos ügy volt ez évben is. Miként legutóbb bejelentettük, intézkedtünk, hogy mindenik eklezsiánk részesedési joga bejelentessék; a valósítási tárgyalásokra köri hatóságainkat utasítottuk. De Aranyos-Torda körü eklezsiáink ügyét innen a központból intéztük jogügyész Molnár Sándor afia által. Azon elvből indulva ki, hogy székelyföldön a korcsmálás nem uri jog, hanem minden birtokosnak személyes joga; oda utasítottuk székelyföldön levő köreink espereseit, hogy a tárgyalások alkalmával eklezsiáink számára az ezeket mint birtokos jogi személyeket illető résznek a községek számára adott kárpótlási összegekből való kiadását kérjék. Aranyos körben jogügyész afia ez elv szerint vitte keresztül ez ügyet.

E körbeli eklezsiáink 18,354 frt 16 krt kaptak és fognak kapni. Ez eklezsiák közül négy tényleg élvezett volt korcsmárlási jogot. Háromszék és Maros körben illető Esperes afiai jelentései szerint a kérdés az általunk megállított elv szerint birói tárgyalás alatt áll; eklezsiáink részesülni fognak kárpótlásban. Udvarhely meg Keresztur körü eklezsiáinkat illetőleg még nem érkeztek be adatok.

Igyekeztünk utját állani annak az iránynak, hogy azon a vidéken a kárpótlási összegek községi vagyonná tétessenek.

Közpénztárunkat illetőleg Alamorért a vételről szóló szerződés szerű 27000 forintot teljesen megkaptuk; ladamosi birtokunk részére 4118 frt 40 krt kaptunk; ez összeg kamata nem fedezi egészen a haszonbérő számára a bérleti szerződésben biztosított 200 frtot; de az ezen jóságunkhoz tartozott Bleseny meg Patténgán községekből remélhető illetmény fedezni fogja.

Lukácsfalvi és ehez tartozó birtokainkon gyakorolt jogért összesen tényleg kiadatott és kiutalt 15,138 frt; ez költségvetésünket nem áterálja a korcsmárlás megszüntéért a kárpótlási tőke kamata lévén kikötve a haszonbérő számára. A kárpótlási tőke kamatai tehát a jelen bérlet tartamára le vannak foglalva.

Főgondnok Méltóságos id. Dániel Gábor ur 165—1891. sz. alatt tárgyalt beadványában jelezte, miszerint azon eszme merült fel, hogy Sz.-Udvarhely városában egy diszes unitárius templom építtessék; beterjesztette azt az emlékiratot, melyet e tárgyban a köri közgyűlésekhez intézett.

E. K. Tanácsunk ezt az egész vallásközönseget mélyen érdeklő eszmét rokonszenvvel fogadta előlegesen is, s főt. Püspök urat felkérte, hogy a kivitel módozataira nézve Főgondnok ő Méltóságával tanácskozzék.

Később felküldetett a székely-udvarhelyi eklezsia folyamodványa, mely szerint meghatározta, hogy korábban templom helyiségül vett telkét eladja s megveszen egy alkalmas telket 8000 frton; az építendő templomra nézve tervet és költségvetést készített; a templom 5389 frtba kerülne; a telek, a templom megépítése és felszerelése együtt 15000 frtot igényel; fedezetül 3500 frtot mutat ki az eklezsia.

E. K. Tanácsunk a tervet és költségvetést szakszerű megvizsgálás és vélemény adás végett szakértőknek kiadta. Az ügy tárgyalás alatt áll.

A beérkezett jegyzőkönyvek és felterjesztések szerint köri közgyűléseink nagy érdeklődéssel, mély részvétellel vették e kezdeményezést. E. K. Tanácsunk is hasonló indulattal hívja fel E. Fő-Tanácsunk és egyes hiveink figyelmét ez ügyre, mely hivatva van, hogy hiveink zömének központjában vallásközönségünket képviselje; ez új égető kérdés, melynek óhajtott módon való megoldása, mindnyájunk legforróbb óhajtásának kell lenni.

Magyar-Ládon Veszprém megyében unitárius fiók egyház alakult, de mielőtt E. K. Tanácsunknak arról tudomása lett volna vallás-és közoktatásügyi Miniszter ur ő Nagymltsga mint írja, magán uton értesülvén többeknek unitárius vallásunkra történt átállásáról, a Főtiszt. Püspök urtól felvilágosítást kért az átállás körülményeiről és indokairól.

A Főtisztelendő Püspök ur terjedelmes és körülményes felvilágosítással szolgált, melyet E. K. Tanácsunkkal is közölvén, ez a

maga méltányló elismerésének és köszönetének kifejezése mellett tudomásul vette a Főtiszt. Püspök ur beadványát.

Azt a kellemetlen kötelességet volt kénytelen teljesíteni E. K. Tanácsunk, hogy két pap afia ellen indítson fegyelmi keresetet: a keresetek lejártak ugyan, mivel azonban mindkét pap afiát a per folyta alatt a Főtisztelendő Püspök ur más ekléziába rendelte, a hallgatók által emelt panasz nyomán indittatván a keresetek, azok tárgytalanokká váltak. E. K. Tanácsunk azonban szükségesnek vélte egyik pap afiát jó indulattal figyelmeztetni papi hivatására, a másik irányában pedig dorgáló ítéletet hozni.

Egy mester afia ellen a hallgatók egy részének panaszára illető körü hatóságunk indított fegyelmi vizsgálatot; az ügy másodfokulag való ellátás alatt áll.

A miket Mltsgs és Főtisztelendő E. Főtanács utóbbi ülésében E. K. Tanácsunkra bízott, elintéztük; ezek közt a tisztviselők felelősségéről szóló törvényt f. évi július hó 1-ső napjától érvénybe lépéssel való záradékkal ellátva hirdettük; körü közgyűléseink és iskoláink az általok alkotandó körü hatóságokat mind meg alakították és arról jelentéseiket beküldötték.

Hazai kormányunk részéről érintkezéseinkben méltányosságot, mondhatjuk jóindulatot tapasztaltunk; ennek bizonyítéka a kolozsvári iskolánk ügyében megkötött szerződés, bizonyítéka, hogy közoktatási kormányunk folyamodásunkra megengedte, hogy azok a pap afiai, a kik egyszersmind a papi eklesiák iskoláiban tanítók is, tanítói tisztüket továbbra is folytathassák; az eddig adott államsegélyekről felterjesztett számadásaink helyesnek találtatván, elfogadtattak.

Országgyűlési tárgyalásokból arról értesülvén E. K. Tanácsunk, hogy a kormány ev. református afiai számára nyereménysorsjegyekölcsönt szándékszik közvetíteni. E. K. Tanácsunk 1890. évi nov. 9-én tartott üléséből 272—1890. szám alatt a Nagyméltóságú közoktatási miniszter utján a pénzügyi miniszteriumhoz intézett feliratában azon az okon, mert pénzügyi miniszter ur által, a közvetítés indokolásában jelzett nemzeti, culturalis célokat vallásközönségünk is mindig ápolta és ápolja, kérte e sorsjátékban való részletetését, vagy ha ez nem lenne eszközölhető, más állami jótékony célú sorsjátékokban való részletetését.

Később Főgondnok Méltóságos Dániel Gábor ur is E. K. Tanácsunkhoz intézett levelében sürgette az ez irányban való felépést.

Felterjesztésünkre pénzügyi Miniszter ő méltósága 128.365. szám alatt tudatta E. K. Tanácsunkkal, hogy nagy sajnálatára, kérésünket ez idő szerint nem teljesítheti, tudatja azonban, hogy folyamodványunkat nyilvántartásba vette, s mihelyt alkalom nyílik, a maga részéről mindent meg fog tenni. E jóindulatu értesítést E. K. Tanácsunk tudomásul vette.

Pénzügyeink intézése és kormányzása rendes mederben folyt, rendkívüli pénzműveletünk egy volt, az iskolánk és a papi telek

közvetlen szomszédságában levő Berde-féle házasteleknek 30,000 frton való megvásárlása.

Érezte és tudta E. K. Tanácsunk, midőn e vásárlást elhatározta, hogy csak pénzügyi szempontból tekintve az ügyletet, nem előnyös, sőt hátrányos, a mennyiben ez idő szerint a megvásárolt ház a befektetett tőkének nem hozza be az öt százalékot.

E. K. Tanácsunkat e műveletnél vezette annak meggondolása, hogy az állammal kötött szerződés szerint a követelt tantermekért kolozsvári iskolánk épületét mulhatlanul növelni kell építkezés által. E mellett szükségessé teszi az építést saját azon szükségünk is, hogy tantermeinket, tanszereinket, eszközeinket, becses könyvtárunkat kellően elhelyezzük. Ezeken kívül óhajtásunk, hogy minnél több tanulóat helyeztessünk el; óhajtásunk, hogy az egyetemen tanuló ifjakat bár annyiban segíeyzhessük, hogy azoknak lakást adjunk.

Az építkezés által iskolánknek most is szűk udvara hasznavehetetlen szűk lenne.

Végül megfontoltuk azt, hogy iskolánk telkét három oldalról utcák korlátolják, csak nyugotra terjedhet. Tekintetbe vettük azt, hogy Isten segedelmével az utóbbi években, valamint számban, ugy szellemi, mint anyagi erőben szépen gyarapodott a vallásközönség s hogy a reményelt még szebb jövő esetében a terjeszkedés ne gátoltassék, e telek megvásárlását mulhatlanul szükségesnek tartottuk.

Még azt is meggondoltuk, hogy a pénzt Kolozsvárt ezidő szerint bajos 5% kamat mellett biztosan elhelyezni.

Alapítványi jószágainkról az administratio megteszi részletes jelentését, E. K. Tanácsunk csak annak nyilvánítására szoritkozik, hogy az általa megvizsgált számadások nyomán feltűnt eredményből, ez év folytán szerzett tapasztalatokból arról győződött meg, hogy a jószágigazgatóság jószágainkat nem csak kellő szakértelemmel, lelkiismeretes pontossággal, hanem teljes buzgalommal — ambícióval igazgatja.

III. Tanügyi jelentés.

Méltóságos és Főtisztelendő Zsinati Főtanács!

Az 1891-ik év január első napja rendkívül nevezetes nap fog lenni középiskolai oktatásunk történelmében. Ezen a napon, midőn az E. K. Tanács tagjai, rendes gyakorlat szerint, megjelentek a püspöki háznál, hogy újévi üdvözlétüket kifejezzék, a főt. püspök ur, kedves és mindig lelkesítő válaszában most az a meglepő értesítés foglaltatott, hogy az államkormánynyal kötött s E. K. Tanácsunk részéről 253—1891. sz. alatt kiállított szerződés a vallás és közokt. miniszter ő nm. által elfogadtatván, 56.028. sz. alatt aláíratott és ezen a napon leérkezett. Valamint a tisztelgő társaság, úgy az E. K. Tanács is 1—1891. t. ü. sz. határozatával örvendetes tudomásul vette ezt a tényt.

Igaz, hogy midőn egyházunk főiskolánkra nézve ilyen szerződési viszonyba lépett, eddig gyakorolt függetlenségét és önállóságát részben feladta, de az anyagi hiányok kényszerűsége miatt másként tenni nem lehetett, s különben is a mostani alkotmányos korszaknak ez önként következő eredménye. Egy főiskola fennállása ma már nem csak felekezeti, hanem egyszersmind állami érdek is, s midőn az egyház az államtól egy ilyen tanintézete számára segílyt kér és fogad el, mindkettő egy czélnak, a közoktatás czéljának teszen szolgálatot.

A szerződés III. pontja szerint „az iskolának az unitárius vallásközönség vagyonából és bevételeiből való jövedelme 10,200 frt, az állami hozzájárulás pedig 7700 frtot tevén az idézett törvény-szakasz (1883. évi XXX. tez. 47. §.) d) pontja szerint eddigi felekezeti jellege s önkormányzati jogköre fenntartatik s a tanintézet felett való összes igazgatási jog az idézett törvény a), b), c) pontjainak s azok alapján az alább következő pontozatoknak meghatározása mellett, továbbra is az intézet hatóságát (az iskolát fenntartó vallásközönséget) illeti, s a vallás és közoktatásügyi miniszter csak a felügyeleti jogot gyakorolja a segélyezett iskola irányában.“

A szerződés megkötésének eredménye már a most elmúlt tanévben feltűnő nagy volt. Ugyanis E. K. Tanácsunk a szerződés VIII. pontja értelmében a már meglevő rendes tanárok létszámát növelte két rendes tanárral, a mennyiben főiskolánknál már 5 év óta működő s az E. Főtanács által 19—1888. határozattal helyettes tanárokkul elismert okleveles tanár afiait és pedig Kanyaró Ferenczet a a magyar történelem-bölcsészeti, Boros Sándort a mennyiségtan-termesztani tanszékekre felajánlván, miniszter ő nagyméltósága 18,135—1891. május 27-én kelt leiratában mindkettőt rendes tanárrá ki-nevezte, a rendes tanári jogokkal és köteleességekkel s E. K. Tanácsunk 120—1891. sz. határozatával a rendes tanári létszámba felvette s ugyanakkor intézkedett szabályszerű felesketésükről és beiktatásukról, a mi a jövő tanév első felében meg is fog történni.

Ugyancsak a már idézett tisztelt leiratban miniszter ő nm. az E. K. Tanács kérésére megengedte, hogy Gál Kelemen tanárjelölt, kit az E. Főtanács a német nyelvi tanszékre előkészülésre 19—1888. sz. határozatával kijelölt s ki már alapvizsgát tett, a jövő tanév elejéig a hiányzó vizsgálatait letegye.

A szerződés VIII. pontjában a fennebb jelzett három s a rajz-tanári és természet-földrajzi állás betöltése a miniszter jogkörébe tartozónak lévén jelezve, a még betöltetlen levő tizedik rendes tanári szék gyanánt a rajztanári jelöltetett ki s annak betöltése czéljából az E. K. Tanács 129—1891. szám alatt, a miniszter által is jóváhagyott pályázat-hirdetést a hivatalos lapban kiadta s miután a megszabott határidőre beérkezett egy folyamodást szabályszerűnek találta 172—1891. sz. alatt felterjesztette vall. és közokt. miniszter ő nagyméltóságához, ajánlván, hogy folyamodó Nagy Gyula rajz-tanárt, tekintettel arra, hogy a tordai polgári (gymnasiummal kapcsolatos) iskolánál már 1886. év óta rendes tanári minőségben mű-

ködik, főiskolánkhoz rendes tanárrá nevezze ki. Ezen felterjesztésünkre a válasz még nem érkezett meg.

Ezzel az intézkedéssel a főiskola tíz rendes tanáráról lett volna gondoskodva, azonban, az E. K. Tanács nagy sajnálatára tanári testületünk egyik legrégebb és mindig odaadó hű tagja, Pap Mózes aa., megrongált egészségére való tekintettel, a tanítás alól felmentését és nyugalomba bocsáttatását kérte a tanév végével. A kérés külön fog a zsinati főtanács elébe terjesztetni. E helyen is azonban kifejezi az E. K. Tanács a maga teljes méltánylását azokért a nagymérvű hasznos szolgálatokért, a melyeket Pap Mózes aa. mint tanár 34 évig s mint egyházi főjegyző 17 évig teljesített egyházunkkal és iskolánkkal szemben.

A tizedik rendes tanszék betöltési iránt külön felterjesztés fog tétetni,

A még szükséges két helyettes tanári tanszékre pályázat hirdettetett, a melyről szintén külön felterjesztés fog tétetni.

A főiskola részére megnyert ezen előnyökből igyekezni fog E. K. Tanácsunk a papnöveldénk részére is juttatni az által, hogy paptársainkat a papnöveldében több órára fogja alkalmazni.

Székelykereszturi és tordai középiskoláinknál a személyzetben változás nem történt.

Megemlítjük e helyen, hogy Borbély György tordai tanár aa. tanszékére ünnepélyesen beiktattatott.

Az 1890. évi országos törvénynek a görög nyelv tanítására vonatkozó rendeleteit az E. K. Tanács az E. Fő-Tanács határozata értelmében érvényesítette, azonban csak Kolozsvárt nem tanult görögöt 24 közül 9 tanuló, póttanfolyamok fentartása újabb megterhelésére lesz a főiskolának, úgy mint a más két kereszturi iskolánknak, mivel annak a tanítására új tanárról kellend gondoskodni, midőn teljesen keresztül vitetik. A mult évben az V-ik osztály pót-tárgyai rendes tanár aai között osztattak ki.

A téli vizsga a mult évi egyh. főtanácscon megszüntettetvén, egy évi tapasztalat azt mutatja, hogy nem volt hátrányára a tanügynek.

Mind három intézetünknel jó volt az egészségi állapot a tanulók között. Különbben mind háromnak a beléletéről részletes tájékoztatást nyujt az évi értesítő, mely a mult hónapban kibocsáttatott.

Az E. K. Tanács 28—1891. sz. leiratában megrendelte tanító aainak, hogy a kiknek tanítói oklevelök nem volna, azt a f. évi szeptemberre szerezzék meg, mivel különben állásokat kockáztatják.

24—1891. t. ü. szám alatt megrendelte volt az E. K. Tanács a dombói, kis-sárosi, tordátfalvi, szt.-háromsági, medeséri, köröspataki és énlaki ekklezsiáknak, hogy új iskolaházat építsenek, illetőleg a meglevőt hozzák jókarba. Az énlaki és tordátfalviak már a jelen évben felépítik iskolájokat, a medesérinek jégverés miatt szenvedett veszteségeire való tekintettel a javítást engedélyezte az E. K. Tanács. Dombón új iskola építéséhez készülnek. Kőröspatak és Csekefalvát

illetőleg, az ekklesiának szegénységére való tekintettel a megyei tanfelügyelő megkeresésére beleegyezett az E. K. tanács 39—1891. t. ü. sz. alatt, hogy községi iskola állíttassék, mely esetben a mi iskolánk be fog szüntettetni.

A népiskolai vallási tankönyvek és tanterv készítése ügyében az E. K. Tanács a mult évi Főtanács útasítása alapján megtette már az előleges munkálatokat. A jövő főtanács elébe a kérdés érdeméhez méltó javaslatot fog terjeszteni.

Elintézett ügyek.

1. Elnöki ajánlat következtében Nagy Lajos főjegyző mellé zsinati jegyzőknek választottak: Ferencz Ákos dr. és Csifó Salamon.

2. Egyházi tanácsosoknak meg lettek választva: dr. Nyiredi Géza, tanár; Fekete Gyula, megyei alszámvevő; Márai Lajos, bizt. hivatalnok; Balogh József, vasuti főellenőr; Vécsei Sámuel, kereskedő; ifj. Lászlóczky Sámuel, iparos; Szigethi Miklós, birtokos; Kozma Gyula, igazg. tanár; Boncza Miklós, orsz. képviselő; Ferencz Gyula, erdész; Nagy Elemér, főszolgabíró; Schuller József, törv. bíró; Szentiványi Sándor, árvaszéki ülnök; Gábor Albert, lelkész; Miklós György, tanító; Jakabházi Gábor, földbirtokos; Pálfi Sándor, birtokos; Gothárd János, főszámvevő; Kovács József, birtokos; Berecz Gyula, segédtanfelügyelő; Adorján Domokos, iskolamester; Csipkés Ödön, alkapitány; Sófalvi Sándor, pénztári ellenőr; Pálfi Máté, birtokos; Csipkés Farkas, szolgabíró; Daniel Elek, birtokos; Máté Sándor, körjegyző; Kriza Sándor, tanító; Nagy Gyula, tanár; Derzsi Domokos, tanító; Kanyaró Mihály, tanító; Albert Iván, mérnök; Kádár Lajos, tanító. — A megválasztottak, ha az el- vagy el nem fogadás felől nem nyilatkoznak, nevök az egyházi tanácsosok sorából töröltetni fog.

3. Tudomásul vette a zsinati főtanács az E. K. T. jelentése alapján a következő nagyértékű vég hagyományokat. a) Derzsi János hagyott a sz.-kereszturi gymn. VI. osztályának felállítására 10.000 frtot, mit még életében a közpénztárba be is fizetett, és egyuttal megengedte, hogy ezen összeg évi kamatából 300 frt, míg a VI-ik osztály felállítható lesz, a VI-ik tanári szék évi fizetésének pótlására fordíthatassék. Végrendeletének egész tartalma, folyóiratunkban már közölve lévén, e nagyértékű vég hagyomány újabb ismertetését feleslegesnek tartjuk. b) Dimény Farkas hagyományozott kolozsváriátfőiskolánknak 2000 frtot, mely összeg szintén befolyt a közpénztárba. c) Szabó Mózes alapítványát az E. K. T. az alapító levél értelmében. már kezelés alá vette. d) Tóth Ferencz 500 frt alapítványt tet iskolai ösztöndíjakra. e) Végh József végrendeletének lebonyolításával az E. K. Tanács bízott meg. f) Jánosi József hagyományából bejött a sz.-kereszturi iskola részére 150 frt. g) Kovács Dénes tanári alapvagyona tesz = 28,913 frtot. A Kovács Dénes alapból belső emberek segélyezésére fordíttatni határozottatott 250 frt.

4. Török Sámuel esperes elhalálózása fölött a zsinati főtanács részvétét kifejezván, helyébe választott Raffaj Domokos Keresztur

köri esperest hivatalában megerősítette és tőle az esküt bevette.

5. Gálfi Sándor, Marosköri felügyelő gondnok választása megerősített és az eskü letételére felhivatni határozatott.

6. Vajna Lajos, ujonnan választott küüllőköri felügyelő gondnok a zsinati főtanácson jelen lévén, az esküt leteszi.

7. Veress Dénes, elhalt tordaaranyosköri felügyelő gondnok halála fölött a zsinati főtanács részvétét kifejezván, helyébe választott Székely Miklós köri felügyelő gondnokot hivatalában megerősíti.

Mint új lelkészek föl lettek szentelve; Osváth Gábor, Héviz; Sárosi József, Tarcsafalva; Fekete József, Csókfalva; Gvidó Béla, Szt.-Benedek: Lőrinczi István, Kénos-Udvarhely; Fekete Domokos, Datk; Űtő Béla, Alsó-Rákos; Csifó Salamon, Árkos; Nagy Sándor, Kis-Solymos; Dézsi Mihály, Szováth; Kádár Lajos, Gyepes; Nagy Benedek, Bözöd-Kőrispatak; Simó János, S.-Kőrispatak; Ajtai János, H-Almás; Kovács Imre, H.-Keményfalva; Gál József, Recsenyéd; Göncz Mihály, Firtos-Váralja.

9. Az E. K. T. intézkedése a sepsi-szentkirályi ekklezsia kepe-megváltási ügyében jóváhagyólag tudomásul vétetett. Nevezett ekklezsia a pap évi fizetését 400 frtban, a mesterét 200 frtban állapította meg, de 5 év múlva ezt köteles lesz emelni.

10. Molnos István szent-miklósi pap, tekintettel 71 éves korára, buzgó szolgálatának elismerése mellett tisztességes nyugalomba lett bocsátva.

11. A Dávid-Ferencz-alap kamatainak kiosztása, az államsegély fölhasználása az E. K. Tanács javaslata értelmében lett elintézve. A Kovács Dénes alap kiosztásánál az E. K. T. javaslata annyi változást szenvedett, hogy a Kilyéni egyházközség helyett 100 frt segedelemben részesült Máté Áron, lókodi lelkész.

12. A közpénztárnoki számadások megvizsgálására kiküldött bizottság tüzetes vizsgálat után jelentvén, hogy ugy a közalap, mint a többi alapok teljesen rendben vannak: a zsinati főtanács Benczédi Gergely pénztárnoknak fáradhatatlan buzgó működéséért teljes elismerését fejezi ki s őt az 1890. évi számadások terhe alól a fenntartandók fenntartásával fölmenti. Egy másik bizottság jelentése alapján 1892-ik évi költségvetés is elfogadtatott. Bevételi előirányzat: 45,257 frt 53 kr. Kiadási előirányzat 45,241 frt 46 kr.

Ily értelmű kedvező elintézést nyert a tordai és sz.-kereszturi iskolák mult évi számadása és jövő évi költségvetése is.

A belső emberek nyugdíjintézete pénztárnoki számadása és költségvetése is el lett fogadva a számvevőség által tett igazítások értelmében. A jövő évre is az évi nyugdíjegyység 150 frtban lett megállapítva.

13. Az alamori gazdaság 1890. évi számadása az E. K. T. és a kiküldött felülvizsgáló bizottság jelentése alapján szintén elfogadtatott. Ezen uradalom vételára 150 ezer frtban van megállapítva. Az uradalom jövedelme a vételár 5%-os kamatján kívül 2508 frt, mely összegnek egy része tisztelet díjalapra fordított, másrésze tartaléktőke gyanánt kezeltetik. Az uradalom ezen kívül marha álló-

mányban, beruházásokban és építkezésekben is gyarapodást mutat. A zsinati főtanács az elért szép eredményért a jószágfelügyelő bizottságnak, de mindenek fölött Benkő Mihály jószágigazgatónak nagy szakavatottságra való fáradhatatlan buzgó működéséért a legnagyobb méltánylását és elismerését fejezi ki.

14. A szavazatszedő bizottság jelentése alapján a választások eredményét az elnökség a következőkben hirdette ki: 1. A harmadfokú házassági törvényszék r. birái, egyházi részről: Csegezi László, Rédiger Árpád, Lőfi Áron, Kelemen Albert esperesek; világi részről: Berde Mózes, Hajós János, Szentiványi Gyula, ifj. Zsákó István. Pótbirák: Darkó Sándor, Török Áron, esperesek; világi részről; Jakab Gyula, Pálfi Ferencz. 2. Másodfokú fegyelmi bíróság tagjai, egyházi részről: Mózes András, Boros György; pótbíró: Iszlai Márton; világi részről: Gál Jenő, Mikó Imre; pótbíró: dr. Ferencz Ákos. 3. Harmadfokú fegyelmi bíróság tagjai, egyházi részről: Csegezi László, Lőfi Áron, Kelemen Albert, pótbirák: Darkó Sándor, Raffaj Domokos; világi részről: Hajós János, Berde Mózes, Mikó Miklós; pótbirák: Szentkirályi Árpád, Szentiványi Miklós. 4. A br Baldácsi alapítványba meghatalmazottak: Ferencz József püspök, Bedő Albert; póttag: Gál Jenő. A kolozsvári főtanoda igazgatójává választott: Ulár Pál; a székely-kereszturi középiskola igazgatójává ujlag Sándor János eddigi igazgató választott meg.

15. A kolozsvári rendes tanárok fizetése az állammal kötött szerződés értelmében 1000 frt fizetés és 300 frt lakbérben lévén megállapítva; az ez alapon történt intézkedései az E. K. Tanácsnak jóváhagyattak. Pap Mózes, tanár, saját kérelmére, 34 évi buzgó szolgálatainak elismerése mellett, nyugalomba bocsátatott 600 frt évi nyugdíj élvezete mellett. Az üresedésben levő két helyettes tanári állás betöltése az E. K. Tanácsra bízott.

16. A kolozsvári főiskola kiépítési tervrajza megvizsgálására kiküldött bizottság jelentése alapján a zsinati főtanács helyesli az E. K. Tanács ez ügyben tett azon eljárását, hogy a Berde-telek megvásárlásával a főiskola leendő helyiségét kiegészítette és tervet készítettett a főiskola teljes kiépítésére, mely által biztosította annak egységes tervszerinti, azonban a pénzügyi helyzet által megengedett, részletekben is megvalósítható kivitelét. Felhatalmazza azért az E. K. Tanácsot, hogy a megkezdett uton az előmunkálatokat folytassa tovább s a körülményekhez képest ezen helyeselt építési tervet megvalósítása érdekében időről-időre a szükséges lépéseket tegye meg.

17. Az E. K. Tanács által a hódmezővásárhelyi népiskola felállítása ügyében tett intézkedések jóváhagyattak és annak felállítása meghatározottat, valamint a kereszturi középiskolánál a VI. tanárszék szervezése és annak betöltése.

18. A kereszturi és tordai tanároknak fizetésemelés ügyében beadott kérések következtében kimondatott, hogy a jövő alkalommal készítendő költségvetésben gondoskodják az E. K. T. a lehető fize-

tés-emelésről és tegyen az iránt a jövő évi főtanácsi gyűlésnek javaslatot.

19. A bodoki leányekklézsiánk a főt. püspök ur javaslata értelmében S.-Kőrispatak helyett visszacsatoltatott kálnoki ekklézsiánkhoz; Kovászna továbbra is Laborfalva kötelékébe marad. Sepsi-szentgyörgyi és kilyéni ekklézsiánk egyesítették, Kilyén székhelylyel, mint társekklezsiák.

20. A középiskolák népességéről és előmeneteléről, valamint azok fejlődéséről szóló jelentés tudomásul vétetett. Szintén tudomásul vétetett a népiskolák állapotáról szóló terjedelmes jelentés is. Majd mindenik körben talál a jelentés dicsérni és gáncsolni valót is. Itt-ott az iskolaszékek és tanítók karöltve buzgón teljesítették feladatukat, s constatálható az örvendetes előhaladás. Azonban igen sok helyen, hiányok mutatkoznak, melyeken jövőben segíteni: az iskolaszékek nemes feladata.

Ez rövid ismertetése torozkói zsinatunk határozatainak. De e rövid ismertetés is eléggé mutatja egyházi k. tanácsunk lankadatlan tevékenységét, melyet a lefolyt évben is népszerű és szeretett püspökének bölcs vezérlete alatt tanusított.

A zsinat szertartásos részét már mult füzetünkben ismertettük. Az egyházi beszédek, értesülésünk szerint, mint más alkalommal, úgy most is külön füzetben fognak közre adatni. —n.

. HALOTTI IMA. *)

Nagyhatalmu Isten, mennyei felség! miként, oh miként szóljunk teveled? minő szavakat találunk szivfájdalmunk kifejezésére? ki tudna tolmácsa lenni fölfakadott érzéseinknek, melyek keblünkben túlaradva csaknem megfosztanak a hangtól, elveszik a szót, a lehetet ajkainkról, midőn magunk előtt látjuk e három koporsót, melyekben három letört virág, bájló, mint Sáron rózsája, szép, mint a mezők lilioma, tiszta, mint a fűszálon rezgő harmatgyöngy, pihen a sirontúli hajnal földerültéig. Hallani véljük, oh nagy Isten, e mélyen megdőbbentő s a nem érdemelt csapások közt méltán leroskadó atyát így szólni a kesergő Jerémiással: ne legyen nehéz nektek, tekintsétek meg és lássátok, ha vagy-e olyan bánat, mint az én bánatom, mely én rajtam esék?! oh, hagyjatok békét én nekem, hadd kesergessem magamat sirással és ne erőltessetek engemet, hogy megvigasztaljatok!!...oh, mert nagy siralmat hozott az úr én reám; mert a kiket örömmel feltartottam, azokat siralommal elvesztettem!...

Oh, bizony nagy vagy te, oh, Isten és rettenetes a te hatalmad nekünk! ime, most valának ők élőkövei e háznak s már... halványarczu szép menyasszonyai az örökkévalóságnak; most vidámiták meg a csak imént társat vesztett édes apát, gerleszerü, vidám nevetgélésökkel s már... a megkövesült, a halállal vivott rövid, de annál rémesebb küzdelem lenyomata tükröződik a szelid arczokon; most valának egy diszes füzér, egy ékes koszoru, mely gyönyörre hangolta a rájok nézőt s im, már... szinte nem hisszük, oly csodálatos, de annál megrázóbb az esemény, három szálát sujtott le közülök a halál gyilkos villáma, mert környülvették vala őket a vizek veszedelmesen s környülvette a mélység mindenfelől, elannyira, oh nagyhatalmu Isten, hogy csak a te különös kegyelmed menté meg a már most is földig sujtott bánatos atyát, hogy ugy nem marada, mint a nyári takarodás után a tarló és a szedés után a megszedett szőlő...S midőn a kebelben dúló fájdalom sietve menekül a keresztény hit védő szárnyai alá s zokogva bár, de bizalommal borul a mester lábaihoz, mondván: az

*) Elmondattott Baczkamadarason Br. Horváth Berta, Tima és Erzsi felett, kik mindhárman fürdés közben vízbe fulltak s egyszerre is temették el, 1891. aug. 7.